

Richtlijnen archeologisch onderzoek gemeente Vijfheerenlanden

V.2.0 / 20230124 / LB

Inleiding

Deze richtlijnen zijn bedoeld voor bedrijven, instanties en particulieren die archeologisch onderzoek (laten) uitvoeren in de gemeente Vijfheerenlanden, en maken integraal onderdeel uit van het gemeentelijke archeologiebeleid. De richtlijnen betreffen een aanvulling op (en nadere uitwerking van) de protocollen en leidraden van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA).

Elk archeologisch onderzoek in de gemeente Vijfheerenlanden wordt conform de KNA uitgevoerd. Daarnaast worden alle archeologische rapporten, PvA's, PvE's en overige producten aan deze gemeentelijke richtlijnen getoetst. De gemeente is bevoegd gezag. De toetsende instantie namens de gemeente is de Omgevingsdienst Utrecht (ODU). De ODU is door de gemeente gemandateerd voor de goedkeuring van archeologische rapporten, PvE's en PvA's.

Doel van deze richtlijnen is drieledig:

- Verbeterde afstemming van het archeologische onderzoek op de gemeentelijke archeologische voorraad (bekende en te verwachten archeologische waarden);
- Verbeterde vergelijkbaarheid van de onderzoeken die in de gemeente worden uitgevoerd, en daarmee verbeterde mogelijkheden voor synthetiserend onderzoek;
- Verduidelijking van de beoordelingskaders van archeologische producten voor de bedrijven en initiatiefnemers die deze producten aanleveren.

In alle gevallen waarin sprake is van strijdigheid tussen deze gemeentelijk richtlijnen en de KNA (bijv. als gevolg van wijzigingen in de KNA), prevaleren de bepalingen van de KNA.

De meest recente versie van deze richtlijnen kan worden opgevraagd bij de gemeente (tel. 088 – 599 7000) of bij de ODU (tel. 030 – 702 3200). De protocollen en leidraden van de KNA kunnen worden geraadpleegd op: <https://www.sikb.nl/archeologie>. Op deze laatste website staat tevens een lijst van bedrijven en instanties die zijn gecertificeerd voor het doen van archeologisch onderzoek.

Te raadplegen bronnen

Bij archeologische onderzoeken in de gemeente Vijfheerenlanden worden tenminste de volgende bronnen geraadpleegd (in aanvulling op de KNA):

- De gemeentelijke archeologische inventarisatiekaarten (Boshoven, Klerks & Vossen 2021)
- De gemeentelijke archeologische beleidskaarten (Boshoven & Hanemaaijer 2023)
- De gemeentelijke onderzoeksagenda (Boshoven & Hanemaaijer 2023)
- Bestemmingsplan of omgevingsplan
- Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas delta (Cohen e.a. 2012, raadpleegbaar via Dans Easy)
- Dinoloket
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht, Tastbare Tijd (download via: <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/cultuur-en-erfgoed/cultuurhistorische-atlas>)
- Cultuurhistorische inventarisatie Vianen (download via: https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0620.bp0009-VG01/tb_NL.IMRO.0620.bp0009-VG01_2.pdf)
- Kaart van de graafschappen Buuren en Culemborg van Perrenot en Punt, 1761 (in te zien o.a. op <https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-AO-4-71>)
- Waterstaatkundige kaarten (in te zien op <https://www.uu.nl/bijzondere-collecties/collecties/digitale-tentoonstellingen/waterstaatkundige-kaarten-1600-1825>)
- Archeologische Kroniek Utrecht
- Bouwarchieven
- Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME), via www.ikme.nl
- OCE-rapportages

De gemeentelijke inventarisatie- en beleidskaarten en de onderzoeksagenda kunnen worden opgevraagd bij de gemeente of bij de ODU. Voor rapporten en (historische) kaarten die niet via het internet raadpleegbaar zijn, kan contact worden opgenomen met de ODU. Rapporten die niet bij de ODU beschikbaar zijn, kunnen worden opgevraagd bij het betreffende onderzoeksbureau.

Bureauonderzoek en (verkennd) booronderzoek

De eerste fase van het archeologische onderzoek in de gemeente Vijfheerenlanden is in principe altijd een gecombineerd bureauonderzoek en verkennd booronderzoek. Alleen bij heel grote ontwikkelingen of als het plangebied niet beschikbaar is voor veldonderzoek kan als eerste stap alleen een bureauonderzoek worden uitgevoerd. Voor overleg over de eerste fase van het onderzoek kan contact worden opgenomen met de gemeente of de ODU.

Bureauonderzoek:

- Bureauonderzoeken worden aangemeld in Archis.
- Alle (relevante) Archis-meldingen binnen een straal van minimaal 500 meter worden beschreven. Een ruimere schaal is toegestaan.
- In het bureauonderzoek worden van de onderzoeken in de directe omgeving tenminste de volgende gegevens opgenomen: bodemopbouw, (vermoede) diepteligging van archeologisch relevante bodemlagen, aangetroffen sporen en vondsten (globaal). Van de vondstmeldingen: in welke laag is de vondst aangetroffen en op welke diepte (voor zover bekend).
- Bij bureauonderzoeken voor ondergrondse infrastructurele projecten (riolering) wordt de informatie over de bestaande kabels & leidingen in het rapport opgenomen inclusief diepteligging, indien mogelijk op kaartjes.
- In de gespecificeerde archeologische verwachting worden tenminste de volgende aspecten van de bekende en te verwachten archeologische waarden vermeld:
 - datering, minimaal in archeologische hoofdperioden;
 - complextype;
 - omvang en (diepte)ligging
 - gaafheid en conservering;
 - uiterlijke kenmerken
 - mogelijke verstoringen.

Booronderzoek:

- Voor een verkennd booronderzoek geldt 10 boringen per hectare. Bij lineaire trajecten geldt voor verkennd booronderzoek 1 boring per 50 meter. Bij overgangen van landschappelijke eenheden (bijv. overgang stroomgordel-komgebied) worden aanvullende boringen geplaatst.
- Op basis van het bureauonderzoek en/of de gemeentelijke inventarisatiekaarten kan gemotiveerd worden afgeweken van bovengenoemde aantallen en intervallen. De onderbouwing staat vermeld in het Plan van Aanpak (PvA).
- Voor elk booronderzoek (verkennd, karterend, waarderend) geldt een minimum van 5 boringen per plangebied.
- Bij een verwachting op lineaire elementen en/of woonheuvels wordt tenminste één raai boringen dwars over het verwachte element gezet.
- Het PvA voor het booronderzoek bevat een boorplan met de geplande boorpunten. Het boorplan wordt in het PvA toegelicht en onderbouwd.
- Het PvA wordt ter goedkeuring aan de gemeente voorgelegd. Bij het PvA wordt het concept bureauonderzoek aangeleverd. Dit mag een niet-opgemaakte versie zijn (wel met paginanummers). De gemeente kan besluiten dat beoordeling van het PvA niet noodzakelijk is, bijv. bij kleine plangebieden. Als van de hierboven vermelde "standaard" aantallen boringen en intervallen tussen boringen wordt afgeweken, is altijd goedkeuring van het PvA nodig.
- Als een boring stuit, worden tenminste 2 pogingen gedaan om een alternatieve boring te zetten, binnen 5 meter van het oorspronkelijke boorpunt.
- Van elke archeologisch relevante bodemlaag worden tenminste de volgende verschijnselen vastgelegd: top al dan niet intact (incl. aanwijzingen voor verspoeling / erosie), top al dan niet ontkalkt, aanwezigheid laklagen / vegetatiehorizonten.

Proefsleuvenonderzoek, opgraving en archeologische begeleiding

- Bij het opstellen van een PvE wordt gebruik gemaakt van de gemeentelijke onderzoeksagenda. De onderzoeksvragen in het PvE zijn gebaseerd op de onderzoeksthema's en vragen uit de onderzoeksagenda.
- Relevante NOaA-vragen worden in het PvE vertaald naar concrete onderzoeksvragen voor het plangebied.
- Bij de mogelijke beperkingen wordt in het PvE ingegaan op:
 - grondwater
 - (mogelijk) aanwezige vervuiling
 - niet-gesprongen explosieven (NGE's) / ontplofbare oorlogsresten (OO's).
- In het puttenplan wordt rekening gehouden met eventueel aanwezige bebouwing, beplanting (bomen), ondergrondse infrastructuur en watergangen.
- Bij een PvE voor een proefsleuvenonderzoek met een doorstart naar een opgraving wordt in de onderzoeksvragen en onderzoeksmethodiek een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de inventariserende fase en de opgraving. De besluitvorming omtrent de doorstart wordt in het PvE vastgelegd.
- PvE's waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat de verplichte interne toetsing door een senior KNA-archeoloog niet heeft plaatsgevonden, kunnen worden geweigerd en onbeoordeeld aan de opsteller worden geretourneerd.
- De start van het veldwerk wordt tenminste één week van tevoren gemeld bij de gemeente en bij de ODU.
- Bij het aantreffen van een terp/woonheuvel wordt altijd een pollenbaksequentie van de opeenvolgende terp-lagen tot in de natuurlijke ondergrond genomen.
- Gemeente Vijfheerenlanden is een voorstander van deelname van amateurarcheologen aan archeologisch veldwerk. Voor de contactgegevens van de amateurarcheologen kan contact worden opgenomen met de ODU.

Eindrapporten

- Rapporten (en ook PvA's, PvE's, enz.) worden uitsluitend digitaal aangeleverd aan de gemeente en de ODU. Desgewenst kunnen aan de opdrachtgever analoge exemplaren verstrekt worden.
- Alle in het rapport opgenomen kaarten en legenda's moeten duidelijk leesbaar zijn. Op alle kaarten worden het plangebied en onderzoeksgebied geprojecteerd.
- Rapporten van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek bevatten een advieskaart, tenzij voor het hele plangebied hetzelfde advies geldt of geen vervolgstappen nodig zijn.
- In het selectieadvies worden de vervolgstappen gespecificeerd en onderbouwd: welk type vervolgonderzoek en waarom, voor welke delen van het plangebied, welke maatregelen ter bescherming van archeologische waarden.
- Bij de selectieadviezen worden de archeologische beleidsdoelstellingen van de gemeente in acht genomen (zie de gemeentelijke beleidsnota).
- In de selectieadviezen wordt ermee rekening gehouden dat palenplannen, funderingen en ophogingen door de ODU worden getoetst aan de Handreiking Archeologievriendelijk Bouwen 2016 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (download via <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/handreiking-archeologievriendelijk-bouwen>).
- In het definitieve rapport en in Archis wordt het selectiebesluit vermeld, ook als dat niet afwijkt van het selectieadvies.
- Als in het PvE onderzoeksvragen uit de NOaA worden genoemd, wordt in het eindrapport toegelicht welke informatie het onderzoek heeft opgeleverd dat kan bijdragen aan het beantwoorden van deze vragen, of wordt uitgelegd waarom het onderzoek geen informatie heeft opgeleverd.
- Rapporten waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat de verplichte interne toetsing door een senior KNA-archeoloog niet heeft plaatsgevonden, kunnen worden geweigerd en onbeoordeeld aan de opsteller worden geretourneerd.

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de gemeente Vijfheerenlanden of de ODU:

Gemeente Vijfheerenlanden
Postbus 11
4140 AA Leerdam
Tel. 088 – 599 7000
info@vijfheerenlanden.nl
www.vijfheerenlanden.nl

ODU
Archimedeslaan 6
3584 BA Utrecht
030 – 702 3200
info@odu.nl
www.odu.nl